

Уманський національний
університет садівництва
Факультет економіки і підприємництва
Кафедра економіки

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «Управління витратами»

Рівень вищої освіти:	<u>Перший (бакалаврський)</u>
Спеціальність:	<u>051 «Економіка»</u>
Освітня програма:	<u>Економіка</u>
Семестр:	<u>6</u>
Курс (рік навчання)	<u>3 (3)</u>
Форма навчання:	<u>денна</u>
Кількість кредитів ЄКТС:	<u>4</u>
Мова викладання:	<u>українська</u>
Обов'язкова/вибіркова:	<u>обов'язкова</u>

Лектор курсу	Людмила Пархоменко
Профайл лектора	https://ket.udau.edu.ua/ua/pro-kafedru/vikladachi-ta-spivrobotniki/parhomenko-lyudmila-andriivna1.html
Контактна інформація лектора (e-mail)	parhomenkoludmila9@gmail.com
Сторінка курсу в MOODLE	https://moodle.udau.edu.ua/course/view.php?id=519

ОПИС ДИСЦИПЛІНИ

Мета курсу	формування системи знань у сфері управління витратами згідно з існуючим законодавством в умовах розвитку ринкової економіки з організації та функціонування управління витратами
Завдання курсу	<ul style="list-style-type: none"> ➤ засвоєння теорії управління витратами та наукових засад системи управління витратами підприємства; ➤ вивчення основних способів виходу фірми на зарубіжні ринки; ➤ вивчення системи управління витратами, її принципів, функцій та методів для підвищення організації оперативних дій; ➤ визначення розмірів витрат на різних стадіях життєвого циклу продукції; ➤ обґрунтовувати взаємозв'язок між витратами та якістю продукції (послуг); ➤ аналіз ключових проблем планування, нормування і прогнозування витрат підприємства, за допомогою розробки планів, системи норм, прогнозів та розрахунків; ➤ оволодіння знаннями про систему обліку і калькулювання витрат на підприємстві; ➤ розрахунок показників ефективності управління витратами для оптимізації виробничої діяльності та підвищення ефективності управління витратами; ➤ питання оперативного управління ходом аграрного виробництва, включаючи управлінський виробничий облік, нормативний метод управління та автоматизовані системи підтримки прийняття рішень.
Компетентності	<ul style="list-style-type: none"> ➤ здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях; ➤ Здатність використовувати сучасні джерела економічної, соціальної, управлінської, облікової інформації для складання службових документів та аналітичних звітів ➤ здатність обґрунтовувати економічні рішення на основі розуміння закономірностей економічних систем і процесів та із застосуванням сучасного методичного інструментарію;

	<ul style="list-style-type: none"> ➤ здатність самостійно виявляти проблеми економічного характеру при аналізі конкретних ситуацій, пропонувати способи їх вирішення; ➤ здатність проводити економічний аналіз функціонування та розвитку суб'єктів господарювання, оцінку їх конкурентоспроможності.
Програмні результати навчання	<ul style="list-style-type: none"> ➤ застосовувати аналітичний та методичний інструментарій для обґрунтування пропозицій та прийняття управлінських рішень різними економічними агентами (індивідуумами, домогосподарствами, підприємствами та органами державної влади) ; ➤ проводити аналіз функціонування та розвитку суб'єктів господарювання, визначати функціональні сфери, розраховувати відповідні показники які характеризують результативність їх діяльності; ➤ ідентифікувати джерела та розуміти методологію визначення і методи отримання соціально-економічних даних, збирати та аналізувати необхідну інформацію, розраховувати економічні та соціальні показники; ➤ вміння абстрактно мислити, застосовувати аналіз та синтез для виявлення ключових характеристик економічних систем різного рівня, а також особливостей поведінки їх суб'єктів.

СТРУКТУРА КУРСУ

Тема	Години (лекції / практичні заняття)	Зміст тем курсу	Завдання	Оцінювання (балів)
Змістовий модуль 1				
Тема 1. Загальна характеристика витрат	2/4	<p>Поняття «витрати». Витрати як процес формування і використання ресурсів. Різновиди витрат. Витрати у натуральному і грошовому вимірі. Грошові видатки і витрати, що формують вартість продукції. Витрати і собівартість продукції.</p> <p>Класифікація витрат і її практичне значення. Різноманітність витрат і їх групування за певними ознаками. Сумарні витрати підприємства і витрати на одиницю продукції. Середні та граничні (маржинальні) витрати. Прямі та непрямі витрати. Змінні та постійні витрати, їх різновиди, методи розмежування їх. Регульовані та нерегульовані витрати для певного рівня управління. Явні та неявні (альтернативні) витрати. Практичне застосування класифікації витрат в управлінні їх динамікою і прийнятті господарських рішень.</p> <p>Структура витрат і фактори, що її визначають. Різні напрями визначення структури витрат та їх практичне значення. Видова (елементна) структура витрат, її особливості в різних галузях економіки. Вплив співвідношення прямих і непрямих витрат на точність калькулювання. Структура витрат залежно від їх реакції на масштаби ділової активності, використання її для обґрунтування підприємницьких рішень. Зміна структури витрат під впливом технічних, організаційних, економічних факторів.</p> <p>Класифікація та структура витрат аграрних підприємств. Видова (елементна) структура витрат в сільському господарстві, її особливості.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Опрацювання лекційного матеріалу. 2. Підготовка до семінарського заняття, виконання практичних завдань, наведених в інструктивно-методичних матеріалах. 3. Проходження тестування в системі електронного забезпечення навчання в Moodle. 	5

<p>Тема 2. Концептуальні засади управління витратами на підприємстві</p>	<p>4/4</p>	<p>Функціональний аспект управління витратами. Організаційний аспект управління витратами. Планування витрат. Управлінський аспект формування витрат. Фінансовий (фіскальний) аспект формування витрат. Поняття «норма», «норматив», «нормативна база». Групування витрат за замовленнями. Групування витрат за процесами. Поняття «директ-костінг», маржа із змінної собівартості, «стандарт-кост», нижня межа ціни, маржинальний прибуток, внутрішня (трансфертна) ціна, структура витрат. Особливості обчислення планових і фактичних витрат.</p>	<p>1. Опрацювання лекційного матеріалу. 2. Підготовка до семінарського заняття, виконання практичних завдань, наведених в інструктивно-методичних матеріалах. 3. Проходження тестування в системі електронного забезпечення навчання в Moodle.</p>	<p>5</p>
<p>Тема 3. Формування витрат за місцями і центрами відповідальності</p>	<p>4/4</p>	<p>Місця витрат і центри відповідальності. Поняття «місця витрат». Ієрархічна структура місць витрат на підприємстві. Центри відповідальності за витрати (центри витрат) і центри прибутку. Мета диференціації витрат за місцями їх формування і центрами відповідальності: контроль витрат, персоніфікація відповідальності за їх рівень, підвищення точності обчислення витрат за їх носіями. Вимоги до організації центрів відповідальності: гомогенність результатів, можливість однозначного обчислення витрат, наявність персональної відповідальності за регульовані витрати. Функціональний і територіальний критерії організації центрів відповідальності. Кошториси підрозділів. Склад витрат в місцях їх формування різного ієрархічного рівня. Прямі та загальні, регульовані та нерегульовані витрати підрозділів. Методика складання кошторисів підрозділів різного функціонального призначення: основних (дільниць, цехів), допоміжних, обслуговуючих. Особливості кошторисів виробничих підрозділів за напівфабрикатного і безнапівфабрикатного методів обчислення витрат. Ціни на продукцію і послуги внутрішньокоопераційних підрозділів, їх різновиди та умови застосування. Гнучкі кошториси підрозділів. Розподіл витрат допоміжних та обслуговуючих підрозділів за складання кошторисів. Взаємозв'язок підрозділів підприємства. Особливості діяльності допоміжних і обслуговуючих підрозділів, система їх зв'язків у формі надання взаємних послуг. Проблема розподілу витрат допоміжних і обслуговуючих підрозділів між підрозділами основного виробництва. Методи розподілу витрат: методи прямого, повторного розподілу, метод системи рівнянь. Особливості та сфера застосування окремих методів розподілу витрат допоміжних і обслуговуючих підрозділів.</p>	<p>1. Опрацювання лекційного матеріалу. 2. Підготовка до семінарського заняття, виконання практичних завдань, наведених в інструктивно-методичних матеріалах. 3. Проходження тестування в системі електронного забезпечення навчання в Moodle..</p>	<p>5</p>
<p>Тема 4. Методичні основи обчислення собівартості окремих виробів. Собівартість продукції та послуг в аграрному виробництві.</p>	<p>4/6</p>	<p>Роль і методи калькулювання. Роль калькулювання в управлінні витратами. Калькуляційні одиниці (носії витрат) на підприємстві. Проектно- кошторисні, планові, нормативні, фактичні калькуляції, їх призначення і зв'язок. Залежність точності калькулювання від частки прямих витрат у загальній їх сумі. Калькулювання на основі неповних і повних витрат. Залежність методів калькулювання від особливостей виробництва продукції. Специфіка калькулювання в одно-, багатопродуктовому виробництві, у виробництві з комплексною переробкою сировини. Обчислення собівартості одиниці продукції в однопродуктовому, одно- і багатостадійному виробництві.</p>	<p>1. Опрацювання лекційного матеріалу. 2. Підготовка до семінарського заняття, виконання практичних завдань, наведених в інструктивно-методичних матеріалах.</p>	<p>5</p>

		<p>Калькулювання у багатопродуктовому виробництві. Диференціація витрат на прямі та непрямі калькуляційні статті щодо кожної калькуляційної одиниці. Статті прямих витрат і методика обчислення їх. Проблеми розподілу непрямих (загальних) витрат між різними виробами. Бази розподілу непрямих витрат й умови застосування їх. Розподіл загальновиробничих витрат. Методи розподілу адміністративних витрат і витрат на збут у разі калькулювання за повними витратами.</p> <p>Калькулювання у комплексних (сумісних) виробництвах. Особливості підприємств з комплексною переробкою сировини. Основні та супутні продукти у комплексних виробництвах. Проблема розподілу загальних витрат між спільно виготовлюваними продуктами. Методи такого розподілу і його суб'єктивний характер. Розподіл загальних витрат на основі єдиного натурального показника обсягу виробництва. Недоліки та обмеженість застосування цього методу. Метод розподілу витрат за допомогою індивідуальних коефіцієнтів розподілу загальних витрат. Прогнозування собівартості продукції на етапах її розроблення та освоєння виробництва.</p> <p>Собівартість продукції сільського господарства та її вплив на фінансовий результат господарювання. Методика визначення собівартості сільськогосподарської продукції. Собівартість продукції рослинництва, тваринництва та обслуговуючих і допоміжних виробництва.</p>	3. Проходження тестування в системі електронного забезпечення навчання в Moodle.	
Модульний контроль				12
Тема 5. Контроль витрат і стимулювання економії ресурсів	4/6	<p>Облік і звітність як елементи контролю витрат. Роль контролю витрат у підтриманні режиму економії. Організаційна побудова системи обліку витрат і руху матеріальних цінностей. Диференціація і повнота обліку регульованих витрат за місцями їх формування. Оснащеність місць витрат засобами обліку безперервних ресурсів (електроенергії, води, пари, газу, стиснутого повітря тощо). Періодичність і форми звітності.</p> <p>Методи контролю витрат. Порівняння фактичних витрат з плановими. Умови порівняності фактичних і планових витрат за певний період. Необхідність перерахування планових витрат на фактичний обсяг продукції. Особливості контролю рівня витрат за нормативною системою обліку (стандарт-кост). Облік та аналіз відхилень фактичних витрат від нормативних за центрами відповідальності.</p> <p>Стимулювання економії ресурсів. Необхідність стимулювання персоналу підприємства щодо економного використання ресурсів і оптимальних витрат. Форми стимулювання залежно від величини економії, яку можна спрямувати на преміювання за зниження витрат. Розподіл премії між учасниками заходу з економії витрат.</p>	<p>1. Опрацювання лекційного матеріалу.</p> <p>2. Підготовка до семінарського заняття, виконання практичних завдань, наведених в інструктивно-методичних матеріалах.</p> <p>3. Проходження тестування в системі електронного забезпечення навчання в Moodle.</p>	5
Тема 6. Аналіз системи «Витрати-випуск – прибуток» як інструмент обґрунтування виробничо-збутових рішень	4/6	<p>Сутність і передумови аналізу системи «витрати-випуск-прибуток» (CVP). Зв'язок витрат, обсягу виробництва (операційної діяльності) та прибутку. Економічне значення моделювання та аналізу цього співвідношення. Спрощена модель лінійних співвідношень за CVP-аналізу та графічна інтерпретація її. Показники, що обчислюються та аналізуються за CVP-аналізу. Розподіл витрат на змінні та постійні. Роль маржинального прибутку в аналізі та прийнятті рішень. Аналіз рівноваги та безпеки операційної діяльності. Вплив постійних витрат на прибутковість діяльності підприємства. Рівноважний (беззбитковий)</p>	<p>1. Опрацювання лекційного матеріалу.</p> <p>2. Підготовка до семінарського заняття, виконання практичних завдань, наведених в інструктивно-методичних матеріалах.</p>	5

		обсяг операційної діяльності (виробництва). Визначення беззбиткового обсягу операційної діяльності у натуральному і грошовому вимірі. Беззбитковість і безпека діяльності підприємства та його підрозділів. Обчислення рівня економічної безпеки підприємства. Залежність прибутку від операційної активності та структури витрат. Значення управління прибутком і факторами його формування. Визначення рівня операційної активності (обсягу виробництва), що забезпечує цільовий прибуток. Залежність прибутку від операційної активності. Операційний ліверидж (важіль), визначення його та застосування в оперативному аналізі.	3. Проходження тестування в системі електронного забезпечення навчання в Moodle.	
Тема 7. Мінімізація витрат на виробничі запаси	4/6	Управління матеріальними запасами, транспортно-заготівельні витрати, витрати на зберігання запасів, втрати від відволікання коштів на їх створення, оптимальна партія поставки матеріалів, метод ABC, XYZ-аналіз, гарантійний (страховий) запас, граничний рівень запасу, максимальний запас, система «максимум-мінімум», системи «точно за часом», метод FIFO, метод LIFO.	1. Опрацювання лекційного матеріалу. 2. Підготовка до семінарського заняття, виконання практичних завдань, наведених в інструктивно-методичних матеріалах. 3. Проходження тестування в системі електронного забезпечення навчання в Moodle.	5
Тема 8. Оптимізація операційної системи підприємства за критерієм витрат	2/4	Оптимізація запасів і матеріальних потоків. Роль матеріальних витрат у формуванні вартості продукції і прибутку. Витрати на поставку і зберігання матеріалів на складі, їх залежність від величини та інтервалів поставки. Втрати (неотриманий прибуток) через відволікання коштів у виробничі запаси. Мінімізація витрат на поставку і зберігання матеріалів через визначення оптимальних партій поставки і величини запасів. Методи оцінювання матеріалів у запасах за відпускання їх у виробництво, на продаж та іншого вибуття. Сутність та умови ефективного застосування методів оцінювання: за собівартістю перших надходжень (FIFO), за собівартістю останніх надходжень (LIFO), за середньозваженою і нормативною собівартістю, ідентифікованою собівартістю і ціною продажу. Адаптація операційної системи до зміни її завантаження. Необхідність відповідності структури і режиму роботи операційної системи певному обсягу діяльності. Мінливість ділової активності та потреба адаптації до нового рівня завантаження. Експлуатаційні витрати як критерій адаптації операційної системи до зміни завантаження. Параметри, форми і механізм адаптації основного устаткування. Обґрунтування форми забезпечення операційної системи устаткуванням. Необхідність придбання устаткування у разі заміни його та розширення обсягу операційної діяльності. Альтернативи придбання устаткування — купівля (за рахунок власних коштів, кредиту), лізинг. Сумарні дисконтовані витрати як критерій вибору форми придбання устаткування. Обчислення поточних (дисконтованих) витрат за порівнянними альтернативними варіантами. Особливості обчислення лізингових платежів.	1. Опрацювання лекційного матеріалу. 2. Підготовка до семінарського заняття, виконання практичних завдань, наведених в інструктивно-методичних матеріалах. 3. Проходження тестування в системі електронного забезпечення навчання в Moodle.	5

Тема 9. Системи і методи обліку затрат на виробництво та їх вплив на управління витратами	4/6	Створення прозорої інформаційної політики підприємства, яка характеризує фактичні витрати виробництва. Системи і методи обліку затрат на виробництво і їх загальна характеристика. Управління виробничими затратами в умовах використання вітчизняних методів обліку затрат на виробництво і калькулювання собівартості продукції. Сучасні моделі обліку витрат на виробництво.	1. Опрацювання лекційного матеріалу. 2. Підготовка до семінарського заняття, виконання практичних завдань, наведених в інструктивно-методичних матеріалах. 3. Проходження тестування в системі електронного забезпечення навчання в Moodle.	4
Тема 10. Управління витратами аграрного підприємства і ефективність виробництва	4/6	Особливості формування системи управління витратами на аграрних підприємствах. Роль системи управління витратами в забезпеченні ефективності діяльності аграрного підприємства. Обґрунтування системи показників, що характеризують ефективність управління витратами виробництва. Показники матеріаломісткості, зарплатоємності, енергоємності та прибутковості витрат. Аналіз і оцінка ефективності управління витратами виробництва за відхиленнями від норм і нормативів. Причини відхилень у витрачання матеріалів, по продуктивності праці, по ставці заробітної плати, по обсягах виробництва, по валовому прибутку, по ціні реалізації та за обсягами реалізації. Методичні підходи до визначення розмірів відхилень. Напрями підвищення ефективності управління витратами.	1. Опрацювання лекційного матеріалу. 2. Підготовка до семінарського заняття, виконання практичних завдань, наведених в інструктивно-методичних матеріалах. 3. Проходження тестування в системі електронного забезпечення навчання в Moodle.	4
Модульний контроль				10
Всього за семестр	36/52			70
Екзамен				30
Всього за курс				100

ПОЛІТИКИ КУРСУ

Політика оцінювання	В основу рейтингового оцінювання знань закладена 100-бальна шкала оцінювання (максимально можлива сума балів, яку може набрати здобувач за всіма видами контролю знань з дисципліни з урахуванням поточної успішності, самостійної роботи, науково-дослідної роботи, модульного контролю, підсумкового контролю тощо). Встановлюється, що при вивченні дисципліни до моменту підсумкового контролю (іспиту) здобувач може набрати максимально 70 балів. На підсумковому контролі (іспит) здобувач може набрати максимально 30 балів, що в сумі і дає 100 балів.
Політика щодо академічної доброчесності	Під час підготовки письмових робіт, проведення контрольних заходів здобувачі повинні дотримуватися правил академічної доброчесності, які визначено Кодексом доброчесності Уманського НУС. Очікується, що роботи студентів будуть їх оригінальними дослідженнями чи міркуваннями. Жодні форми порушення академічної доброчесності не толеруються. Виявлення ознак академічної недоброчесності в письмовій роботі здобувача є підставою для її незарахування викладачем, незалежно від масштабів плагіату
Політика щодо відвідування	Відвідування занять є обов'язковим. За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, міжнародне стажування) навчання може відбуватись індивідуально (за погодженням із деканом факультету)

**Розподіл балів, присвоюваних студентам при вивченні дисципліни
«Управління витратами»**

		Поточний (модульний контроль)										Підсумковий контроль	Сума		
		Змістовий модуль 1					Змістовий модуль 2								
Кількість балів за змістовий модуль	32 бали					38 балів									
Тема	T 1	T 2	T 3	T 4	Модульний контроль (12 балів)	T 5	T 6	T 7	T 8	T 9	T 10	Модульний контроль (10 балів)	30	100	
Кількість балів за видами робіт, всього:	5	5	5	5		5	5	5	5	5	4				4
вт.ч.: активність на семінарських заняттях	4	4	4	4		4	4	4	4	4	4				4
виконання самостійної роботи	1	1	1	1		1	1	1	1	1	1				1

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для екзамену
90 – 100	A	відмінно
82-89	B	добре
74-81	C	
64-73	D	задовільно
60-63	E	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання